

Ingrid Orfali, *The Sucker*, cibachrome brilliant på aluminium. Foto: Ingrid Orfali.

Från redaktionen

"Inom nordisk kvinnoforskning har kvinnorna blivit underligt könlösa och heterosexualiteten som kraft saknas. Könlösa framtonar kvinnorna i sina olika verksamheter. De arbetar och arbetar – som om vi kvinnor levde av och för arbete allena!"

Så säger rättssociologen Karin Widerberg i artikeln "Till en teori om kvinnoförtryck – barriärer och öppningar" (*KVT* 2-3/1987). En av de barriärer hon ser i den nordiska kvinnoforskningen är den oproblematiserade heterosexualiteten och överhuvudtaget bristen på studier av sexualitet. I de nordiska länderna är det arbetet och reproduktionen (i betydelsen barnomsorg och även omsorg i vidare mening) som står i centrum för kvinnoforskarnas intresse, medan sexualiteten lyser med sin frånvaro. Och när den trots allt förekommer är det som en separat fråga och inte som ett perspektiv som kan ge en övergripande förstå-

else av manssamhälle och kvinnoförtryck.

Karin Widerbergs karakteristik är tillspetsad men träffande. Ett sätt att förklara situationen är att hänvisa till den (tidigare) dominerande marxistiska traditionen i nordisk kvinnoforskning. Denna gav upphov till en ensidig fokusering på arbete och arbetsdelning och också till ett fjärmande från den radikalfeministiska diskussionen som redan på 1970-talet tematiserade sexualiteten. Hos oss är t ex Shulamith Firestone främst känd (eller ökad) för att ha påstått att kvinnoförtrycket skulle kunna upphävas genom teknologisk befruktning; få känner här till hennes intressanta idéer om kärlek, som också behandlas i *The Dialectics of Sex* från 1970. Åtminstone i Sverige samverkar också denna feministiska forskningsinriktning med det starka likhets- och jämställdhetstänkandet i kvinnofrågor. Den sistnämnda ideologin skyggar för alla frågor som kan aktualisera olik-

heten mellan könen – och dit hör sexualiteten genom sin koppling till kroppen och den sk biologin.

Den kvinnoforskning om sexualitet som gjorts i Sverige rör framför allt våld mot kvinnor, frågor som kvinnomisshandel, våldtäkt och prostitution. Detta ger studierna en viss begränsande "slagsida", men de har också gett upphov till mycket fruktbart, mer generellt tänkande om relationerna mellan könen; det gäller t ex Rita Liljeströms och Hanna Olssons arbeten för den statliga Sexualbrottsutredningen, där Rita Liljeström myntade det tänkvärda begreppet "det erotiska kriget" (Se t ex *KVT* 3/1981, "Sexualitet, makt och orätt"). Under senare år har också intresset ökat för sexualitetens betydelse för frågor som könsocialisering och skapande av köns-maktssystem. Nämnas kan t ex den antropologiska antologin *Från kön till genus* – där sexualiteten snarare än arbetsdelningen betonas som skapare av socialt kön/genus – och statsvetaren Anna G Jónasdóttirs teori om det moderna patriarkatet, som tar sin utgångspunkt i sexualiteten och kärleken för att förklara ojämlikheten mellan könen.

Med det nu aktuella numret av *KVT* vill vi bidra till den pågående teoriutvecklingen genom att införa tankegångar som har sitt ursprung i USA och Frankrike, länder där diskussionen om sexualiteten alltid varit central i feministiska sammanhang.

Jacquelyn Zita ger i "Feministisk forskning om sexualitet – idag och i framtiden" en brett upplagd översikt över tendenser i den nordamerikanska diskussionen. Hon finner att debatten kan struktureras enligt tre huvudlinjer: det förklarande perspektivet (varifrån kommer sexualiteten?), det topografiska (var finns den?) och det normativa (är den politisk?). Sexdebatten har också sina tydliga kombattanter: *teoretiskt* rör det sig om motsättningen mellan essentialister och konstruktionister (de som ser sexualiteten som något naturgivet och äkta kontra de som hävdar att den endast existerar genom sin sociala form och organisation); *politiskt* gäller det konflikten mellan nyliberaler och nymoralister. Den sena-

re motsättningen är framsprungen ur feministernas egen politisering av sexualiteten, menar Zita. Denna har trots sitt progressiva syfte fått totalitära tendenser, vilket lett till ett nytt sexuellt uppror mot feministiska kategoriseringar!

Även Marianne Liljeströms artikel "Institutionaliserad heterosexualitet och undersökning av könssystem" hämtar inspiration från USA. Där har man sedan länge i feministiska sammanhang problematiserat den heterosexuella könsidentiteten och pekat på sambanden mellan heterosexistisk ideologi och kvinnoförtryck. I den svenska kvinnoforskningen har denna typ av diskussion varit i det närmaste icke existerande, ett undantag är faktiskt *KVT*, där frågeställningarna berörs i numret om lesbiskhet (3/1985).

Marianne Liljeström presenterar här Catharine MacKinnon och Adrienne Richs teorier om den institutionaliserade heterosexualiteten som ett ideologisk-politiskt system som syftar till att garantera manlig dominans. Enligt Liljeström är en kritisk granskning av denna sexuella struktur nödvändig om man vill förstå det ständiga återskapandet av ojämlikheter mellan könen. Kön, sexualitet och makt är ledmotiv i artiklarna ovan. Så är även fallet i Iréne Matthis och Ebba Witt-Brattströms texter, där den franska psykoanalysen är den främsta teoretiska inspirationskällan. Men här vidgar sig också tematiken: i "Om kärlek och sexualitet. En triptyk" skriver Iréne Matthis att sexualiteten varken kan reduceras till t ex "samlagsgymnastik" eller till en "maktkamp mellan könen". Hennes projekt blir att försöka fånga något av sexualitetens mångfacetterade karaktär: först genom att meditera över dess väsen, sedan genom personliga "Kärleksbilder", slutligen genom att diskutera Freuds teori om kvinnlig sexualitet. Denna framträder i en skrämmande dager, när den som här förbinds med Hanna Olssons studie av *Catherine och rättvisan*.

I "Bortom fallos. En diptyk" försöker Ebba Witt-Brattström förstå den kvinnliga sexualitetens villkor. Hon söker svar i Ingrid Orfalis konst och också hos Jacques La-

can, Julia Kristeva, Luce Irigaray. I hennes artikel är det förhållandet mellan mor och barn som står i centrum, både det lilla barnets ambivalenta relation till modersgestalten och moderns tabubelagda, erotiskt laddade förhållande till barnet.

Även Margaretha Fahlgrens artikel utgår från psykoanalysen. I "Det hotande andra – om den manliga, 'hysteriska' texten" skriver Margaretha Fahlgren om Strindbergs *En dåres försvarstal* som en roman där berättarjaget projicerar sitt eget driftsliv på bilden av kvinnan. Romanen kommer därigenom att bli en studie i manlighet, inte kvinnlighet, tvärt emot vad Strindberg avsåg.

Karin Widerbergs artikel slutligen, som ligger utanför ämnet sexualitet men har den psykoanalytiska dimensionen gemen-

sam med föregående artiklar, diskuterar Julia Kristevas aktuella abjektsbegrepp. Karin Widerberg närmar sig Kristeva som samhällsvetare i sitt sökande efter förklaringar till förtryck och särskilt könsförtryck i ett perspektiv som både inbegriper människa och samhälle. I abjektsbegreppet hittar hon möjligheter att förstå varför kvinnor är förtryckta, men också varför kvinnor är så ambivalenta gentemot sitt eget kön.

Vi önskar våra läsare en riktigt god och fridsam jul och vi hoppas att ni vill följa oss även under det nya året. Då ska vi producera nya och spännande nummer som ska handla om kvinnorätt, vardagsliv och livsformer, etnicitet och kropp. Vi välkomnar rapporter, recensioner och artikelförslag inom och utanför ämnesramarna!